

MIECZYŚLAW PRZEDPELSKI

Z ZAGADNIENIŃ ROZWOJU SYSTEMU TARYFOWEGO PRACOWNIKÓW FIZYCZNYCH W PRZEMYSŁE SPÓŁDZIELCZOŚCI PRACY

UWAGI OGÓLNE

Jednym z czynników wpływających na postawę pracownika spółdzielni pracy w procesie wytwórczym jest system płac. W przedsiębiorstwie spółdzielczym system płac stanowi ogół zasad oraz sposobów podziału funduszu, jaki można przeznaczyć na wynagrodzenie za pracę pracowników spółdzielni.

W warunkach gospodarki planowej sposoby wiązania płac z pracą, a więc zasady systemu płac stanowią konsekwencję przyjętej polityki podziału produktu społecznego. Polityka natomiast podziału produktu społecznego jest podporządkowana aktualnym celom społecznym i gospodarczym, jak również prognozom, które będą realizowane w określonej perspektywie czasowej. W związku z tym zasady podziału funduszu płac wypracowane w warunkach gospodarki socjalistycznej stanowią podstawę realizacji ogólnych założeń polityki gospodarczej państwa. Istnieje zatem określone minimum płacy, jako podstawa egzystencji wykonawcy najprostszej pracy. Z drugiej strony istnieje określona górna granica wynagrodzenia pracowników zajmujących odpowiedzialne stanowiska w przedsiębiorstwach spółdzielczych. W zakresie podziału funduszu płac obowiązuje również zachowanie proporcji stosownie do wkładu pracy zatrudnionych w produkcji materialnej. Obok tych ogólnych zasad podziału funduszu płac w przedsiębiorstwie spółdzielczym istnieją szczegółowe zasady, których istota sprowadza się do różnicowania wynagrodzenia za pracę w taki sposób, aby działało ono zachęcająco w kierunku stałego podnoszenia kwalifikacji oraz wzrostu wydajności pracy, tj. Wzrostu efektywności pracy pojedynczych pracowników oraz ich zespołów względnie grup.

Wszystkie ze wskazanych zasad muszą działać w ramach uznanych przez racjonalne gospodarowanie. Racjonalność gospodarowania natomiast nie pozwala zapominać o związku, jaki zachodzi między dochodową

funkcją płac w stosunku do poszczególnych pracowników oraz o jej decydującej roli w kształtowaniu się społecznego kosztu wytwarzania. Właśnie ten związek decyduje o rozwiązaniach płacowych, wskazując na przyjęcie tych spośród nich, które byłyby słuszne zarówno z punktu widzenia wkładu pracy, jak również dochodów pracownika, a także z punktu widzenia ich wpływu na kształtowanie się kosztów. Rola więc systemu płac przyjętego w przedsiębiorstwie spółdzielczym polega na wzbudzeniu między innymi również zaufania pracowników — członków spółdzielni pracy do realizowanego podziału funduszu płac. Aby system płac mógł spełniać rolę uzasadnionego dzielenia funduszu płac między pracowników — członków spółdzielni pracy, musi być wyposażony w urządzenia umożliwiające różnicowanie płac proporcjonalnie do wkładu pracy¹.

Dotychczasowe rozważania miały na celu zwrócenie uwagi na rolę przedsiębiorstwa spółdzielczego w zakresie realizacji przedstawionych ogólnych założeń polityki państwa socjalistycznego w zakresie płac. W tej sprawie wydaje się istotne przeanalizowanie systemu taryfowego stosowanego w przemyśle spółdzielczości pracy w latach 1952—1959. Powyższy czasokres obejmuje czas powstania pierwszego w spółdzielczości pracy układu taryfowego oraz czas jego stopniowej przebudowy w latach 1955—1959. Przy czym okres przebudowy układu taryfowego dotyczy zmian w nim wprowadzonych celem dostosowania go do odmiennych warunków, jakie powstały w wyniku realizowania polityki industrializacji. Podkreśla się przy tym, że wprowadzone zmiany nie stanowią ostatecznej ewolucji aparatury systemu płac w przemyśle spółdzielczości pracy. Analiza nasza dotyczy bowiem okresu, w którym przeobrażenia systemu taryfowego stanowią pewien etap ewolucji mającej na celu poprawienie niedostatków jego funkcjonowania.

Wysiłki w sprawie uregulowania poruszonych kwestii w przemyśle polskim były czynione od 1944 r.² Nie dały one wprawdzie rezultatów,

¹ Istniejąca w Polsce literatura z zakresu płac nie zawsze nawiązuje do problematyki funkcjonowania systemu płac, a w szczególności do różnicowania wynagrodzenia stosownie do wkładu pracy. Nieliczne tylko publikacje z tego zakresu nawiązują do tej problematyki. Por. J. Kordaszewski, *Polityka zatrudnienia i płac w przemyśle*, w: *Zagadnienia polityki przemysłowej*, Łódź 1960, s. 347 i n., a także, W. Krencik, *Badania polityki zatrudnienia i płac w gospodarce socjalistycznej*, Warszawa 1962, s. 317.

² Wyrazem tych wysiłków jest tzw. „lubelska siatka płac”, przewidująca 12 kategorii zaszeregowania o rozpiętości od 2 do 5 zł za godzinę pracy. Stanowiła ona podstawę do opracowania tabel płac regionalnych i gałęziowych obowiązujących w różnych przemysłach. Por. H. Łazowska, *System taryfowy w przemyśle*, Warszawa 1953, s. 48 i n. Dalsze zmiany systemu taryfowego wprowadza okólnik Ministerstwa Przemysłu z 31 V 1945 r., wprowadzający oddzielną tabelę płac dla prze-

tym niemniej stanowią pierwszy krok w dziedzinie taryfikacji. Charakterystyczną cechą tych właśnie poczynań są znaczne wahania współczynników kwalifikacyjnych, przy czym wzrost tych współczynników nie jest uwarunkowany kwalifikacjami zatrudnionych. Dopuszcza się również znaczną swobodę w zakresie zaszeregowania pracowników do poszczególnych kategorii. Istotne wydaje się także i to, że obowiązujące wówczas przepisy dopuszczają znaczną liczbę kategorii zaszeregowania, przy czym nie zawsze wykorzystuje się stawkę podstawową, jako narzędzie różnicowania płac, co w konsekwencji prowadziło do ich zrównania. W okresie tym istnieją próby mające na celu doprowadzenie do ujednoczenia wynagrodzeń pracowników o analogicznych kwalifikacjach, a także próby ustalenia prawidłowego stosunku między płacą zasadniczą a premią, oraz wprowadzenia akordu prostego. Uporządkowanie tych spraw, jak również zaszeregowania robotników miały w końcu doprowadzić do powstania warunków mobilizujących do podnoszenia kwalifikacji zawodowych zatrudnionych.

Realizację wymienionych wyżej zadań utrudniała okoliczność warunkująca przejście z systemu wynagradzania pieniężno-towarowego na płace pieniężne od odpowiedniego rozwoju produkcji, tj. od narastania rynkowej masy towarowej. Stałe dodatki oraz świadczenia w naturze, a także przydziały artykułów reglamentowanych sprawiały, że podstawowa część wynagrodzenia robotnika była niezależna od rodzaju, ilości i jakości wykonywanej przez niego pracy oraz posiadanych kwalifikacji. Toteż w połowie 1948 r. przeprowadzono reformę płac, w wyniku której ustalono jednolitą stawkę podstawową dla robotników niewykwalifikowanych wykonujących prace lekkie, bez względu na gałąź przemysłu, w której pracują. Dalszym elementem reformy było opracowanie różnicowanych tabel taryfowych dla różnych przemysłów w zależności od ich znaczenia dla gospodarki narodowej, warunków pracy i wymaganych kwalifikacji. Opracowano również zasady wynagradzania pewnych grup robotników należących do tzw. wspólnych zawodów. Inne założenia przeprowadzonej reformy wiążą się ze zniesieniem kartkowego systemu zaopatrywania ludności pracującej w żywność, tekstylia, obuwie, opał oraz zastąpieniem tych świadczeń ekwiwalentem pieniężnym. Przeprowadzona reforma stanowi postęp w dziedzinie wynagradzania. Polega on przede wszystkim na opracowaniu różnych tabel płac dla poszczególnych gałęzi przemysłu. Nadto zmniejszono wahania wzrostu współczyn-

mysłu ciężkiego i oddzielną dla przemysłu lekkiego. Następnym etapem rozwojowym datuje się od 15 II 1946 r., tj. od podjęcia uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w sprawie ustalenia zasad polityki płac oraz w sprawie opiniowania układów zbiorowych pracy. Istotne postanowienia w interesującej nas sprawie zawiera również art. 3 i 88 ustawy o planie odbudowy gospodarczej.

ników kwalifikacyjnych w poszczególnych kategoriach tabeli taryfowej oraz ustalono jednolite zasady zaszeregowania dla niektórych zawodów wspólnych. Innym elementem zmian są pierwsze próby opracowania taryfikatorów kwalifikacyjnych. Założenia przeprowadzonej reformy zostały osłabione przez wprowadzenie jednolitych stawek podstawowych w różnych gałęziach przemysłu oraz przez zniwelowanie różnic we współczynnikach kwalifikacyjnych na skutek wprowadzenia dodatku wyrównawczego jednakowego we wszystkich kategoriach zaszeregowania.

Przedstawione kolejno etapy rozwoju zasad taryfikacji w polskim przemyśle w okresie po drugiej wojnie światowej stanowią niejako odbicie ogólnej sytuacji w dziedzinie kształtowania zasad i organizacji wynagradzania zatrudnionych pracowników. Przedstawiona ewolucja zasad wynagradzania w przemyśle państwowym ma miejsce w okresie, kiedy przemysł spółdzielczości pracy organizuje się od podstaw. Okres bowiem planu 6-letniego stanowi etap, w którym wykrystalizowała się organizacja przemysłu spółdzielczości pracy. Ewolucja form organizacyjnych w latach 1944—1951 nie sprzyjała bowiem rozwiązaniu trudnych zadań w zakresie wynagradzania. Dopiero wciągnięcie przemysłu spółdzielczego w orbitę narodowych planów gospodarczych oraz powstanie w końcu 1951 r. Związku Spółdzielni Przemysłowych i Rzemieślniczych dało podstawy dla podjęcia prac nad regulacją płac i położenia kresu dotychczasowej dowolności i chaosowi.

SYSTEM TARYFOWY Z 18 II 1952 r. W PRZEMYŚLE SPÓŁDZIELCZOŚCI PRACY

Regulacja płac w przemyśle spółdzielczości pracy przeprowadzona w 1952 r. miała na celu unormowanie podstawowych zagadnień w tej dziedzinie. Zasady wynagradzania członków-pracowników spółdzielni pracy określono w uchwale Prezydium Rządu³. Na podstawie tej uchwały szczegółowe zasady ustalania wynagrodzeń bieżących reguluje zarządzenie ministra przemysłu drobnego i rzemiosła⁴. Zgodnie z powołanymi przepisami, członkowie spółdzielni pracy — pracownicy fizyczni otrzymują wynagrodzenie za pracę w oparciu o normy pracy, a więc

³ Por. uchwałę nr 55 Prezydium Rządu z dnia 16 II 1952 r. ogłoszoną w Monitorze Polskim z dnia 27 II 1952 r., A-17, poz. 204. Jednocześnie z kwestią zasad wynagrodzeń uregulowano w ogólny sposób sprawę świadczeń socjalnych i bytowych dla członków-pracowników spółdzielni pracy. Zasady te zawiera uchwała nr 56 Prezydium Rządu z dnia 16 II 1952 r. (M. P. z dnia 27 II 1952 r. A-17, poz. 205).

⁴ Por. Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. (Dz. U. MPDiDz nr 6 i nr 32) oraz zarządzenie nr 24 z dnia 11 III 1952 r.

stosownie do ilości i jakości pracy. Podstawową natomiast formą wynagrodzenia jest płaca akordowa. Dotyczy to przede wszystkim pracowników fizycznych. Obok akordowego systemu wynagradzania można stosować w przypadku prac nienormowanych system dniówki z premią względnie system dniówkowy lub stawkę godzinową. Przewiduje się także stosowanie w przypadku prac niepowtarzalnych system wynagradzania za dzieło. Podstawowe dane niezbędne do ustalenia wynagrodzenia za pracę pracowników fizycznych zawierają tabele wynagrodzeń bieżących, tabele zaszeregowania osobistego oraz taryfikatory kwalifikacyjne robót.

W tabeli 1 zebrano stawki wynagrodzeń za godzinę pracy oraz stawki akordowe po doliczeniu zachęty akordowej, stanowiące podstawę wynagradzania pracowników fizycznych, członków spółdzielni pracy. Wstępna analiza danych zawartych w tej tabeli wskazuje, że nie uwzględnia się rodzajowego różnicowania pracy. We wszystkich bowiem przemysłach wynagrodzenie zasadnicze za godzinę pracy wynosi 1,34 zł. Pewne natomiast różnicowanie stawek podstawowych uzyskuje się w wyniku wprowadzenia dwóch różnych stawek zachęty akordowej⁵. Obowiązujące tabele wynagrodzeń obejmują VIII—XII kategorii zaszeregowania⁶. Jeśli natomiast chodzi o rozpiętość stawek wynagrodzeń, to waha się ona w zależności od systemu wynagradzania. W systemie godzinowym wynagradzania rozpiętość ta wynosi od 170,9 w przemyśle skórzanym (obuwnictwo) do 273,1 w przemyśle skórzanym (garbarstwo). We wszystkich pozostałych przemysłach rozpiętość ta jest nieznacznie wyższa niż w przemyśle skórzanym (obuwnictwo) i jedynie w przemyśle metalowo-elektrotechnicznym wynosi 221,4 i 221,6. Jak wynika z tej wstępnej analizy, stawki wynagrodzeń bieżących pracowników fizycznych, członków spółdzielni pracy, są bardzo wyrównane.

(Dz. U. MPDiRz nr 9, poz. 52) i nr 74 z dnia 22 V 1952 r. Przepisy ogłoszone w wymienionych zarządzeniach Ministra Przemysłu Drobnego i Rzemiosła stosuje się do wszystkich central spółdzielczych podległych nadzorowi tego ministra, a podane w nich zasady stosowania systemu akordowego płac dotyczą również chałupników, członków spółdzielni pracy. Wyłączono jedynie spółdzielnie usługowe oraz działy usługowe, spółdzielnie remontowo-konserwacyjne, spółdzielnie transportowe, obsługi i napraw pojazdów mechanicznych i spółdzielnie rybackie. W wymienionych spółdzielniach obowiązują zasady wynagradzania oparte na innych przepisach.

⁵ W przemyśle metalowo-elektrotechnicznym, w przemyśle skórzanym — branża galanteria skórzana, w przemyśle włókienniczym, w przemyśle mineralnym oraz w przemyśle papierniczym obowiązywało 15,0% zachęty akordowej, zaś w przemysłach i branżach pozostałych 10,0%.

⁶ W przemyśle metalowo-elektrotechnicznym i odzieżowym IX kategorii zaszeregowania, w przemyśle spożywczym X, a we włókienniczym XII. W pozostałych Przemysłach po VIII kategorii zaszeregowania.

Bardziej szczegółowego materiału w tej sprawie dostarcza tabela 2. Obliczono w niej na podstawie danych zawartych w tabeli 1 współczynniki taryfowe. Z wyliczonych wskaźników wzrostu bezwzględnych współczynników taryfowych wynika, że w różnych przemysłach rozmaicie kształtuje się zachęta przejścia z niższej kategorii zaszerogowania do wyższej. Najbardziej charakterystyczny wydaje się wzrost bezwzględnych współczynników taryfowych w przemyśle skórzanym (garbarstwo), gdzie przy przejściu z kategorii III do IV zarobek robotnika wzrastał o 46,2% w stosunku do zarobku poprzedniego. We wszystkich pozostałych przemysłach wahania zarówno bezwzględnych, jak i względnych współczynników taryfowych są bardziej wyrównane i nie wykazują tak znacznych skoków.

Na podstawie przeprowadzonej analizy systemu taryfowego wprowadzonego w przemyśle spółdzielczości pracy w 1952 r. nasuwa się pytanie, o ile wahania współczynników taryfowych wynikają z organizacji procesu produkcyjnego oraz z różnic we wzroście kwalifikacji zawodowych wymaganych od robotników w poszczególnych kategoriach zaszerogowania. Pewne światło na to zagadnienie rzucają przepisy szczegółowe, z których wynika, że we wszystkich niemal przemysłach do kategorii I i II a nawet III zakwalifikowano pracowników fizycznych niewykwalifikowanych bądź tylko przyuczonych⁷.

Z przedstawionego zestawienia współczynników taryfowych wynika, że wahania w ich wzroście nie zawsze są uzależnione od kwalifikacji robotników. Największy wzrost względny współczynników przypada w różnych przemysłach różnie. W dalszym ciągu, podobnie jak w systemie taryfowym z okresu lat 1944—1949, kryteria przejścia z kategorii niższej do wyższej nie są dość precyzyjnie określone. Brak precyzji w sformułowaniu wymagań kwalifikacyjnych umożliwia niewątpliwie daleko idącą dowolność. Z analizy systemu taryfowego bynajmniej nie wynika, że spełnia on stawiane wymagania. Niemniej stanowi on postęp w dziedzinie taryfikacji w przemyśle spółdzielczym. Nadto omówione zasady wynagradzania w spółdzielniach pracy polegają na stosowaniu akordu prostego (akord czysty)⁸. W spółdzielniach pracy spotyka się również przykłady stosowania akordu zespołowego i to w produkcji nie wymagającej udziału kilku pracowników, lecz tam gdzie występują

⁷ Por. Załącznik nr 2 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobnego i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. Tabela zaszerogowania osobistego członków spółdzielni pracy pracowników fizycznych (Dz.U.MPDiRz nr 8, z 10 III 1952 r., poz. 32).

⁸ Istota jego polega na tym, że płaca pracownika jest wprost proporcjonalna do wielkości wykonanej produkcji. Zarobek robotnika wzrasta równomiernie, tj. za każdą jednostkę produkcji otrzymuje on jednakową cenę jednostkową bez względu na ilość jednostek i procent wykonania normy.

operacje, które mogą być wykonywane przez poszczególnych pracowników indywidualnie. Z punktu widzenia organizacji pracy i płac akord zespołowy posiada istotne wady, a mianowicie nie pozwala on skontrolować faktycznego wkładu pracy poszczególnych członków zespołu. Niemniej częste zmiany asortymentu produkcji w spółdzielniach pracy utrudniają wprowadzenie rozwiniętego podziału pracy i w związku z tym istnieją trudności wprowadzenia akordu indywidualnego. Podział jednak zarobku następuje stosownie do kategorii zaszeregowania prac członków zespołu oraz ilości godzin przeprowadzonych przez każdego z nich.

Płacę dniówkową lub godzinową stosuje się w spółdzielniach pracy jako wynagrodzenie pracowników fizycznych wykonujących prace nie-normowane. Są to prace wyszczególnione w zestawieniu „wspólnych zawodów”⁹. W spółdzielniach pracy stosuje się również system dniówki z premią w stosunku do pracowników fizycznych zatrudnionych w działach bezpośrednio związanych z produkcją, których praca ze względów technicznych nie została znormowana. Wynagrodzenie tych pracowników składa się z płacy zasadniczej i premii. Premia uzależniona jest od wykonania planu rzeczowego oraz od utrzymania lub wzrostu poziomu planowej wydajności pracy. Nadto premia ta jest zróżnicowana w zależności od gałęzi przemysłu. W spółdzielniach pracy istnieje jeszcze system wynagradzania dniówkowego z premią według tabeli „R”¹⁰. Posiada on duże znaczenie dla rozwoju rzemiosła oraz twórczości artystycznej. Wynagrodzenie według tabeli „R” stosuje się do rzemieślników wysokokwalifikowanych zatrudnionych przy pracach specjalnych, indywidualnych, precyzyjnych i artystycznych. Tabela „R” ma zastosowanie do każdego przemysłu. Zasady premiowania opierają się na zaszeregowaniu pracowników do kategorii od I/R do IV/R, przy czym premię uzależniono od wykonania planu rzeczowego oraz od utrzymania i systematycznego podnoszenia wartości rękodzielniczej produkowanych artykułów i poprawienia jakości produkcji¹¹.

Płaca akordowa, godzinowa lub godzinowa z premią nie wyczerpuje istoty systemu wynagradzania w spółdzielniach pracy. Członkom spółdzielni pracy — pracownikom fizycznym przysługują bowiem w wielu

⁹ Załącznik nr 6 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. Tabela wynagrodzeń bieżących, członków spółdzielni pracy — płatnych godzinowo wspólne zawody oraz załącznik nr 7 — Tabela zaszeregowania „wspólnych zawodów” (Dz. U. MPDiRz nr 6, z 10 III 1952 r., poz. 32).

¹⁰ Por. Załączniki nr 3 i nr 4 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. (Dz. U. MPDiRz nr 6, z 10 III 1952 r., poz. 32).

¹¹ Por. Załączniki nr 15 z dnia 18 II 1952 r. (Dz. U. MPDiRz nr 6, z 10 II 1952 r., poz. 32).

przypadkach dodatki kwalifikacyjne, lokalne, za prace uciążliwe i szkodliwe dla zdrowia, za prace nocne, za prace w spółdzielniach pracy przemysłu włókienniczego oraz dla brygadzystów¹².

W 1953 r. w wyniku regulacji cen zmieniono stawki wynagrodzeń zarówno pracowników fizycznych, jak również pracowników umysłowych członków spółdzielni pracy¹³. Na tej podstawie zmieniły się jedynie wielkości bezwzględne stawek natomiast zasady wynagradzania zostały te same. Odpowiedni materiał statystyczny zawiera tabela 3 i tabela 4.

Przegląd założeń systemu taryfowego stanowiącego podstawę wynagradzania w przemyśle spółdzielczości pracy stanowi ewolucję metod taryfikacji. Nie stanowi on jednak w pełni precyzyjnego systemu. Dotyczy to przede wszystkim możliwości dowolnego zaszeregowania robotników przy przejściu z niższej kategorii zaszeregowania do wyższej. Taki stan rzeczy prowadzi do sytuacji, w której robotnicy spełniający te same czynności są w praktyce różnie zaszeregowani i otrzymują różne wynagrodzenie. Dalszym istotnym brakiem tego systemu jest niewykorzystanie stawki podstawowej, jako narzędzia różnicowania wysokości płac w zależności od znaczenia danej dziedziny wytwórczości. Podkreślić wypada, że w porównaniu z zasadami wynagradzania w latach 1944—1950 nie zastosowano tak wielkiej ilości kategorii zaszeregowania. Nie wpłynęło to, jak wykazano, na stopień zróżnicowania płac. Inna nieprawidłowość polega na zmniejszaniu się bezwzględnego i względnego współczynnika kwalifikacyjnego w wyższych kategoriach zaszeregowania. Istota jej polega na braku niezbędnej progresji współczynników. Mimo poczynionych uwag system taryfowy wprowadzony w spółdzielniach pracy w 1952 r. stanowi znaczny postęp w stosunku do zasad stosowanych w latach 1944—1950. Jest on również ważnym osiągnięciem organizacyjnym mającym na celu uregulowanie tego problemu w przemyśle spółdzielczości pracy.

ZMIANY SYSTEMU TARYFOWEGO W LATACH 1955—1959

Okres lat 1955—1959 stanowi dalszy etap rozwoju systemu taryfowego w przemyśle spółdzielczości pracy. Interesujący nas materiał sta-

¹² Porównaj w tej sprawie załączniki nr 5, nr 8 i nr 14 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. (Dz. U. MPDiRz nr 6, z 10 III 1952 r., poz. 32) oraz załącznik nr 17 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła nr 104 z dnia 18 VI 1952 r. i Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła nr 37 z dnia 11 II 1953 r.

¹³ W związku z tym wydano nową wersję załączników do Zarządzenia Ministra

tystyczny zawierają tabele 5—10. Z zawartego w tych tabelach materiału wynika, że zmiany w systemie taryfowym wprowadza się stopniowo i głównym ich zadaniem jest poprawienie istniejących proporcji wynagrodzeń. Wytknięty cel pragnie się realizować poprzez odpowiednie ustawienie stawki podstawowej oraz poprzez jednoczesną rewizję dotychczasowych norm pracy. Z przeprowadzonych zmian w systemie taryfowym uwidocznionych w załączonych tabelach wynika, że istnieje pewna tendencja do zróżnicowania stawek podstawowych przy jednoczesnym wzroście ich bezwzględnej wartości. Zwraca uwagę również nieznaczny wzrost rozpiętości stawek płac przy równoczesnym zwiększeniu progresji współczynników kwalifikacyjnych, przy czym bardziej konsekwentnie przeprowadza się ją w odniesieniu do współczynników bezwzględnych.

Przeprowadzone w tym okresie zmiany posiadają charakter raczej formalny. Opierają się one bowiem na założeniach systemu taryfowego z 1952 r., z tym, że zmiany wprowadza się w sposób mechaniczny. W dalszym ciągu struktura stawek taryfowych wynika z zaniżonej stawki podstawowej, co przy małym zróżnicowaniu poszczególnych grup między sobą zmniejsza wzrost płac przy przejściu z grupy niższej do wyższej. Taka struktura stawek nie sprzyja zróżnicowaniu płac odpowiednio do jakościowych różnic wykonywanej przez robotników pracy.

System taryfowy zatem nie zawiera niezbędnych elementów koniecznych dla zainteresowania robotników wzrostem kwalifikacji. Oceniając krytycznie przebieg reform systemu taryfowego w spółdzielczości pracy nasuwa się szereg analogii do zmian wprowadzanych w przemyśle państwowym, a w szczególności w drobnym przemyśle państwowym. Nie uwzględnia się w nich minimum spożycia, a także, na co zwraca uwagę S. Smoliński¹⁴, nie zawsze uwzględnia się zmiany zaszele w technologii produkcji, w strukturze i stanie zatrudnienia. Nie bez znaczenia w tej sprawie jest bowiem zatrudnienie młodocianych i kobiet, a także zmiany w poziomie kwalifikacji. Podkreślić należy również konieczność w warunkach przemysłu spółdzielczości pracy uwzględnienia wagi poszczególnych przemysłów i zawodów oraz ich znaczenia z punktu widzenia roli, jaką spełnia spółdzielczość pracy w gospodarce narodowej. W związku z tym powstaje konieczność dopasowania wprowadzonych zmian do długofalowej polityki nie tylko spółdzielczości, ale i państwa. Przeprowadzone bowiem zmiany dotyczą korektur systemu taryfowego, szczególnie zaś stawek, ale nie zmieniają samej zasady.

Przemysłu Drobного i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r. W załącznikach tych przeliczono stawki wynagrodzeń stosownie do zmian cen.

¹⁴ Por. S. Smoliński, *Place w drobnym przemyśle państwowym*, Poznań 1959, s. 157 i n.

W analizie systemu taryfowego szczególne znaczenie posiada zagadnienie zaszeregowania robotników i robót¹⁵. Każdy bowiem pracownik w zależności od posiadanych kwalifikacji zawodowych jest zaszeregowany do danej grupy taryfowej. Odpowiedniej natomiast grupie zaszeregowania osobistego pracownika odpowiada określona stawka płac. Podobnie przedstawia się kwestia z robotami, które pracownicy otrzymują do wykonania. Poszczególnym więc rodzajom robót odpowiadają ich zakwalifikowania przewidziane taryfikatorem. Zakwalifikowanie robót zależy od stopnia trudności, odpowiedzialności oraz koniecznych kwalifikacji do jej wykonania. Otóż w przemyśle spółdzielczości pracy pracownicy fizyczni są wynagradzani w zasadzie według kategorii zaszeregowania roboty. Wynagradzanie natomiast według zaszeregowania osobistego ma miejsce w przypadkach prac dniówkowych względnie za przestój oraz za pracę w godzinach nadliczbowych.

Uwarunkowanie zatem zaszeregowania osobistego pracowników oraz zakwalifikowanie robót może się kształtować rozmaicie. Teoretycznie najbardziej uzasadniony jest przypadek, w którym zaszeregowanie roboty odpowiada zaszeregowaniu pracownika. W praktyce przypadek ten jest rzadki, bowiem następują zmiany w technicznym poziomie produkcji oraz w kwalifikacjach zatrudnionych. Inna sytuacja może polegać na tym, że zaszeregowanie robotników jest wyższe niż zaszeregowanie robót. W praktyce ta sytuacja również występuje rzadko i w konsekwencji prowadzi od płynności załóg. W przypadku natomiast przemysłu spółdzielczego jest tym bardziej niemożliwa. Istnieje jednak jeszcze jedna ewentualność, polegająca na wyższym zakwalifikowaniu robót w stosunku do zakwalifikowania osobistego pracowników. Ta sytuacja występuje najczęściej w przemyśle. Sprzyja ona podnoszeniu kwalifikacji pracowników, pod warunkiem, że organizacja produkcji jest właściwa. Dużą rolę w takiej sytuacji spełnia również szkolenie zawodowe pracowników. Z drugiej jednak strony brak odpowiedniego wyposażenia technicznego lub niski jego poziom, co często jeszcze może mieć miejsce w spółdzielniach pracy, prowadzić może do hamowania rozwoju kwalifikacji pracowników oraz może wplýwać na jakość wyrobów.

¹⁵ Zasadnicza różnica bowiem między tabelą zaszeregowania osobistego pracowników a tabelą zaszeregowania robót polega na tym, że na podstawie tabeli zaszeregowania osobistego przyznaje się robotnikowi kategorię zaszeregowania odpowiadającą jego kwalifikacjom, natomiast tabela zaszeregowania robót służy do zaliczenia roboty do jednej z kategorii tabeli taryfowej, w zależności od skomplikowania roboty, trudności jej wykonania i stopnia dokładności. Oba zatem elementy, tj. zaszeregowanie osobiste i zaszeregowanie robót są ściśle powiązane. Wykonanie więc danej roboty stawia przed pracownikiem wymagania co do kwalifikacji. Dalsze rozumowanie wynika z przedstawionego wyżej powiązania tych elementów.

UWAGI KOŃCOWE

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że system taryfowy w przemyśle spółdzielczości pracy oraz zmiany wprowadzone w układzie stawek na przestrzeni badanego okresu spełniały swoje zadanie w ograniczonym zakresie. Przyczyna takiego stanu tkwi przede wszystkim w nieprawidłowym ustaleniu stawki podstawowej. Nieprawidłowość ta polega przede wszystkim na nieliczeniu się z normami spożycia i poziomem cen ani z różnicami w warunkach pracy w różnych branżach przemysłu spółdzielczego. Praktyka taka w konsekwencji prowadzi do oderwania średniej płacy godzinowej od średniej stawki taryfowej oraz do podwyższenia płac opartych o zaniżone stawki taryfowe. Powstaje w ten sposób współzależność między kryteriami różnicowania robót i kryteriami zróżnicowania płac, wyrażająca się do pewnego stopnia w ich podporządkowaniu. Istniejące zatem niezgodności w zaszeregowaniu pracowników fizycznych, członków spółdzielni pracy i robót, a także sytuacja, w jakiej te niezgodności powstały oraz wynikające stąd skutki uzasadniają tezę, że system taryfowy w spółdzielniach pracy nie spełnia podstawowej roli wynikającej z założeń polityki płac, a polegającej na różnicowaniu indywidualnych płac proporcjonalnie do charakteru wykonywanej pracy.

5	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,34	1,44	1,60	1,79	1,97	2,16	2,35	2,54	—	—	—	189,5
		0,20	0,22	0,24	0,27	0,29	0,32	0,35	0,38	—	—	—	—
		1,54	1,66	1,84	2,06	2,26	2,48	2,70	2,92	—	—	—	189,6
5	Przemysł drzewny	1,34	1,44	1,60	1,75	1,95	2,13	2,29	2,48	—	—	—	185,1
		0,13	0,14	0,16	0,17	0,19	0,21	0,23	0,25	—	—	—	—
		1,47	1,58	1,76	1,92	2,14	2,34	2,52	2,73	—	—	—	185,7
6	Przemysł odzieżowy	1,34	1,47	1,63	1,72	1,82	1,91	2,04	2,23	2,48	—	—	185,1
		0,13	0,15	0,16	0,17	0,18	0,19	0,20	0,22	0,25	—	—	—
		1,47	1,62	1,79	1,89	2,00	2,10	2,24	2,45	2,73	—	—	185,7
7	Przemysł włókienniczy	1,34	1,41	1,47	1,53	1,60	1,66	1,72	1,78	1,82	2,03	2,19	177,6
		0,20	0,21	0,22	0,23	0,24	0,25	0,26	0,27	0,27	0,30	0,33	—
		1,54	1,62	1,69	1,76	1,84	1,91	1,98	2,05	2,09	2,33	2,52	177,9
8	Przemysł mineralny (szkło, ceramika i wydobywanie surowców mineralnych)	1,34	1,44	1,60	1,75	1,95	2,13	2,29	2,54	—	—	—	189,5
		0,20	0,22	0,24	0,26	0,29	0,32	0,34	0,38	—	—	—	—
		1,54	1,66	1,84	2,01	2,24	2,45	2,63	2,92	—	—	—	189,6

Tabela 1 c. d.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszeregowania												Stawka naj- wyższa w % stawki naj- niższej
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
9	Przemysł spożywczy a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyli- czenia ceny jednostkowej zł	1,34	1,44	1,53	1,59	1,75	1,84	1,97	2,13	2,28	2,47	—	—	184,3
		0,13	0,14	0,15	0,16	0,17	0,18	0,20	0,21	0,23	0,25	—	—	—
		1,47	1,58	1,68	1,75	1,92	2,02	2,17	2,34	2,51	2,72	—	—	185,0
10	Przemysł chemiczny (chemia, guma, farmacja, tłuszczy) a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyli- czenia ceny jednostkowej zł	1,34	1,44	1,60	1,75	1,95	2,13	2,29	2,48	—	—	—	—	185,1
		0,13	0,14	0,16	0,17	0,19	0,21	0,23	0,25	—	—	—	—	—
		1,47	1,58	1,76	1,92	2,14	2,34	2,52	2,73	—	—	—	—	185,7
11	Przemysł papirniczy a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 15% c) stawka akordowa do wyli- czenia ceny jednostkowej zł	1,34	1,44	1,60	1,75	1,95	2,13	2,29	2,48	—	—	—	—	185,1
		0,20	0,22	0,24	0,26	0,29	0,32	0,34	0,37	—	—	—	—	—
		1,54	1,66	1,84	2,01	2,24	2,45	2,63	2,85	—	—	—	—	185,1

Źródło: Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobniego i Rzemiosła Nr 15 z dnia 18. II. 1952 r. w sprawie wynagrodzeń bieżących członków spółdzielni pracy, Dziennik Urzędowy Ministerstwa Przemysłu Drobniego i Rzemiosła Nr 6, poz. 32, Warszawa 10 marca 1952 r.

Wzrost współczynników taryfowych pracownik^{ów} fizycznych
zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1952 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerogowania											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	Przemysł metalowo-elektrotechniczny	1	1,07	1,19	1,34	1,49	1,64	1,80	1,98	2,21	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,15	0,15	0,15	0,16	0,18	0,23	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	11,21	12,60	11,19	10,06	9,75	10,00	11,61	—	—	—
2	Przemysł skórzany (garbarstwo)	1	1,07	1,19	1,74	2,10	2,30	2,52	2,74	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,55	0,36	0,20	0,22	0,22	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	11,21	46,21	2,68	9,52	9,56	8,73	—	—	—	—
3	Obuwnictwo	1	1,07	1,13	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,06	0,06	0,11	0,15	0,14	0,12	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	5,60	5,30	9,24	11,53	9,65	7,54	—	—	—	—
4	Galanteria skórzana i rękawicznictwo	1	1,07	1,19	1,33	1,47	1,61	1,75	1,89	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	11,21	11,76	10,52	9,52	8,69	8,00	—	—	—	—
5	Przemysł drzewny	1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,85	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	8,18	—	—	—	—
6	Przemysł odzieżowy	1	1,10	1,22	1,28	1,36	1,42	1,52	1,66	1,85	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,10	0,12	0,06	0,08	0,06	0,10	0,14	0,19	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników c) wzrost względny współczynników w %	—	7,00	10,90	4,91	6,25	4,41	7,04	9,21	11,44	—	—	—

Tabela 2 c. d.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerzowania											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
7	Przemysł włókienniczy	1	1,05	1,10	1,14	1,19	1,24	1,28	1,33	1,36	1,51	1,63	1,78
	a) współczynnik taryfowy	—	0,05	0,05	0,04	0,05	0,05	0,04	0,05	0,03	0,15	0,12	0,15
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	5,00	4,76	3,63	4,38	4,20	3,22	3,90	2,25	11,02	7,94	9,20
8	Przemysł mineralny — szkło, ceramika i wydobywanie surowców mineralnych	1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,89	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,18	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	10,52	—	—	—	—
9	Przemysł spożywczy	1	1,07	1,14	1,19	1,30	1,37	1,47	1,59	1,70	1,84	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,07	0,05	0,11	0,07	0,10	0,12	0,11	0,14	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	6,54	4,38	9,24	5,38	7,29	8,16	6,91	8,23	—	—
10	Przemysł chemiczny — chemia, guma, farmacja, tłuszcz	1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,85	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	8,18	—	—	—	—
11	Przemysł papierniczy	1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,85	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	8,18	—	—	—	—
		1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,85	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	8,18	—	—	—	—
		1	1,07	1,19	1,30	1,45	1,59	1,71	1,85	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,07	0,12	0,11	0,15	0,14	0,12	0,14	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	7,00	11,21	9,24	11,53	9,65	7,54	8,18	—	—	—	—

Źródło: Współczynniki taryfowe obliczono na podstawie stawek akordowych podanych w tabeli 1.

Tabela 3 c. d.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszeregowania												Stawka najwyższa w % stawki najniższej
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
5	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,82	1,93	2,11	2,33	2,55	2,77	3,00	3,22	—	—	—	—	176,9
	b) zachęta akordowa 15%	0,27	0,29	0,32	0,35	0,38	0,42	0,45	0,48	—	—	—	—	—
	c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,09	2,22	2,43	2,68	2,93	3,19	3,45	3,70	—	—	—	—	177,0
6	Przemysł futrzarski													
	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,82	1,93	2,09	2,27	2,60	2,72	2,91	3,13	—	—	—	—	172,0
	b) zachęta akordowa c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,32	2,51	2,72	2,97	3,24	3,51	3,86	4,28	—	—	—	—	184,5
7	Przemysł drzewny													
	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,82	1,93	2,11	2,29	2,52	2,74	2,93	3,15	—	—	—	—	173,0
	b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	0,18	0,19	0,21	0,23	0,25	0,27	0,29	0,32	—	—	—	—	—
8	Przemysł odzieżowy													
	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,82	1,97	2,15	2,25	2,37	2,48	2,63	2,86	3,15	—	—	—	173,0
	b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	0,18	0,20	0,22	0,23	0,24	0,25	0,26	0,29	0,31	—	—	—	—
8	Przemysł włókienniczy													
	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł	1,82	1,90	1,97	2,03	2,11	2,18	2,25	2,32	2,37	2,62	2,81	3,03	166,4

9	b) zachęta akordowa 15% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	0,27	0,29	0,30	0,30	0,32	0,33	0,34	0,35	0,36	0,39	0,42	0,45	—	
		2,09	2,19	2,27	2,33	2,43	2,51	2,59	2,67	2,73	3,01	3,23	3,48	166,5	
		Przemysł mineralny — szkło, ceramika i wydobywanie surowców mineralnych													
	a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 15% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	1,82	1,93	2,11	2,29	2,52	2,74	2,93	3,22	—	—	—	—	176,9	
		0,27	0,29	0,32	0,34	0,38	0,41	0,44	0,48	—	—	—	—	—	
		2,09	2,22	2,43	2,63	2,90	3,15	3,57	3,70	—	—	—	—	177,0	
10	Przemysł spożywczy a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	1,82	1,93	2,03	2,10	2,29	2,39	2,55	2,74	2,91	3,13	—	—	171,9	
		0,18	0,19	0,20	0,21	0,23	0,24	0,26	0,27	0,29	0,31	—	—	—	
		2,00	2,12	2,23	2,31	2,52	2,63	2,81	3,01	3,20	3,44	—	—	172,0	
11	Przemysł chemiczny — chemia, guma, farmacja, tłuszcz a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 10% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	1,82	1,93	2,11	2,29	2,52	2,74	2,93	3,15	—	—	—	—	173,1	
		0,18	0,19	0,21	0,23	0,25	0,27	0,29	0,31	—	—	—	—	—	
		2,00	2,12	2,32	2,52	2,77	3,01	3,22	3,47	—	—	—	—	173,5	
12	Przemysł papierniczy a) wynagrodzenie zasadnicze na godzinę zł b) zachęta akordowa 15% c) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	1,82	1,93	2,11	2,29	2,52	2,74	2,93	3,15	—	—	—	—	173,1	
		0,27	0,29	0,32	0,34	0,38	0,41	0,44	0,47	—	—	—	—	—	
		2,09	2,22	2,43	2,63	2,90	3,15	3,37	3,62	—	—	—	—	173,2	

Źródło: Załącznik Nr 1 zawierający przeliczone stawki płac w wyniku regulacji cen w 1953 r., do Zarządzenia Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła nr 15 z dnia 18 II 1952 r.

Wzrost współczynników taryfowych pracowników fizycznych zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1953 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerogowania											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	Przemysł metalowo-elektrotechniczny	1	1,06	1,16	1,28	1,42	1,55	1,69	1,84	2,04	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,06	0,10	0,12	0,14	0,13	0,14	0,15	0,20	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	6,00	9,43	10,34	10,93	9,15	9,03	8,87	10,86	—	—	—
2	Przemysł skórzany (garbarstwo)	1	1,06	1,16	1,64	1,94	2,11	2,29	2,47	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,06	0,10	0,48	0,30	0,17	0,18	0,18	—	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	6,00	9,43	41,37	18,29	8,76	8,53	7,86	—	—	—	—
3	Obuwnictwo	1	1,06	1,11	1,16	1,26	1,38	1,50	1,51	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,06	0,05	0,05	0,10	0,12	0,12	0,01	—	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	6,00	4,71	4,50	8,62	9,52	8,69	0,66	—	—	—	—
4	Galanteria skórzana — rękawicznictwo	1	1,06	1,16	1,28	1,40	1,52	1,65	1,77	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,06	0,10	0,12	0,12	0,12	0,13	0,12	—	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	6,00	9,43	10,34	9,37	8,57	8,55	7,27	—	—	—	—
5	Przemysł futrzarski	1	1,08	1,17	1,28	1,39	1,51	1,66	1,84	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,08	0,09	0,11	0,11	0,12	0,15	0,18	—	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	8,00	8,33	9,40	8,59	8,63	9,93	10,84	—	—	—	—
6	Przemysł drzewny	1	1,06	1,16	1,26	1,38	1,50	1,61	1,73	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,06	0,10	0,10	0,12	0,12	0,11	0,12	—	—	—	—
	b) wzrost względny współczynników w %	—	6,00	9,43	8,62	9,52	8,69	7,33	7,45	—	—	—	—

7	Przemysł odzieżowy	1	1,08	1,18	1,24	1,30	1,36	1,44	1,57	1,73	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy		0,08	0,10	0,06	0,06	0,06	0,08	0,13	0,16	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	8,00	9,25	5,08	4,83	4,61	5,88	9,02	10,19	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %												
8	Przemysł włókienniczy	1	1,04	1,08	1,11	1,16	1,20	1,24	1,27	1,30	1,44	1,54	1,66
	a) współczynnik taryfowy		0,04	0,04	0,03	0,05	0,04	0,04	0,03	0,03	0,14	0,10	0,12
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	4,00	3,84	2,77	4,50	3,44	3,33	2,41	2,36	10,76	6,94	7,79
	c) wzrost względny współczynników w %												
9	Przemysł mineralny — szkło, ceramika i wydobycie surowców mineralnych	1	1,06	1,16	1,26	1,38	1,50	1,61	1,77	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy		0,06	0,10	0,10	0,12	0,12	0,11	0,16	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	6,00	9,43	8,62	9,52	8,69	7,33	9,93	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %												
10	Przemysł spożywczy	1	1,06	1,11	1,15	1,26	1,31	1,40	1,50	1,60	1,72	—	—
	a) współczynnik taryfowy		0,06	0,05	0,04	0,11	0,05	0,09	0,10	0,10	0,12	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	6,00	4,71	3,60	9,56	3,86	5,87	7,14	6,66	6,97	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %												
11	Przemysł chemiczny — chemia, guma, farmacja, tłuszcz	1	1,06	1,16	1,26	1,38	1,50	1,61	1,73	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy		0,06	0,10	0,10	0,12	0,12	0,11	0,12	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	6,00	9,43	8,62	9,52	8,69	7,33	7,45	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %												
12	Przemysł papierniczy	1	1,06	1,16	1,26	1,38	1,50	1,61	1,73	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy		0,06	0,10	0,10	0,12	0,12	0,11	0,12	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	6,00	9,43	8,62	9,52	8,69	7,33	7,45	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %												

Źródło: Opracowano na podstawie tabeli 3.

Tabela 5

Tabela wynagrodzeń bieżących członków spółdzielni pracy — pracowników fizycznych zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1956 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerogowania													Stawka najwyższa w % stawki najniższej	
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII		XIV
1	Przemysł skórzany — garbarstwo a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,70	3,25	3,55	3,85	4,20	4,60	4,80	5,10	5,60	6,00	—	—	230,7
2	Obuwnictwo a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,90	3,20	3,50	3,90	4,50	5,20	—	—	—	—	—	—	200,0
3	Galanteria skórzana — rękawicznictwo a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,90	3,25	3,55	3,85	4,20	4,60	4,80	5,10	5,60	6,00	—	—	230,7
4	Przemysł futrzarski a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,90	3,25	3,55	3,85	4,20	4,60	4,80	5,10	5,60	6,00	—	—	230,7
5	Przemysł odzieżowy a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,80	3,10	3,40	3,70	4,10	4,50	5,00	5,50	6,00	—	—	—	230,7

6	Przemysł włókienniczy	2,60	2,70	2,80	3,00	3,20	3,40	3,60	3,80	4,00	4,30	4,60	5,00	5,50	6,00	230,7
	a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł															

Źródło: Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy nr 33 z dnia 20 XI 1956 r.; Uchwała CZSP, nr 502, z dnia 20 XI 1956 r., w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w spółdzielniach pracy przemysłu włókienniczego; Uchwała CZSP, nr 503, z dnia 20 XI 1956 r., w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w spółdzielniach pracy przemysłu skórzanego; Uchwała CZSP, nr 504, z dnia 20 XI 1956 r., w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w spółdzielniach pracy przemysłu odzieżowego; Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 14 III 1957 r. nr 6, pismo okólnie Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 13 III 1957 r., w sprawie załączników do uchwał Zarządu CZSP nr 502, 503, 504 z dnia 20 XI 1956 r.

Tabela 6

Wzrost współczynników taryfowych pracowników fizycznych zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1956 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerogowania														
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	
1	Przemysł skórzany — garbarstwo	1	1,04	1,12	1,25	1,37	1,48	1,62	1,77	1,85	1,96	2,15	2,31	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,04	0,08	0,13	0,12	0,11	0,14	0,15	0,08	0,11	0,19	0,16	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	4,00	7,69	11,60	9,60	8,02	9,45	9,25	4,51	5,94	9,69	7,44	—	—	—
2	Obuwnictwo	1	1,04	1,12	1,23	1,35	1,50	1,73	2,00	—	—	—	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	—	0,04	0,08	0,11	0,12	0,15	0,23	0,27	—	—	—	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	4,00	7,69	9,82	9,75	11,11	15,33	15,60	—	—	—	—	—	—	—

Tabela 6 o. d.

Lp.	Wyszególnienie	Kategorie zaszerzgowania																	
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV				
3	Galanteria skórzana — reka- wicznictwo																		
	a) współczynnik taryfowy	1	1,04	1,12	1,25	1,37	1,48	1,62	1,77	1,85	1,96	2,15	2,31						
	b) wzrost bezwzględny współ- czynników	—	0,04	0,08	0,13	0,12	0,11	0,14	0,15	0,08	0,11	0,19	0,16						
	c) wzrost względny współczyn- ników w %		4,00	7,69	11,60	9,60	8,02	9,45	9,25	4,51	5,94	9,69	7,44						
4	Przemysł futrzarski																		
	a) współczynnik taryfowy	1	1,04	1,12	1,25	1,37	1,48	1,62	1,77	1,85	1,96	2,15	2,31						
	b) wzrost bezwzględny współ- czynników	—	0,04	0,08	0,13	0,12	0,11	0,14	0,15	0,08	0,11	0,19	0,16						
	c) wzrost względny współczyn- ników w %		4,00	7,69	1,60	9,60	8,02	9,45	9,25	4,51	5,94	9,69	7,44						
5	Przemysł odzieżowy																		
	a) współczynnik taryfowy	1	1,04	1,08	1,19	1,31	1,42	1,57	1,73	1,92	2,12	2,31							
	b) wzrost bezwzględny współ- czynników	—	0,04	0,04	0,11	0,12	0,11	0,15	0,16	0,16	0,20	0,19							
	c) wzrost względny współczyn- ników w %		4,00	3,84	10,18	10,08	8,39	10,56	10,19	10,98	10,41	8,96							
6	Przemysł włókienniczy																		
	a) współczynnik taryfowy	1	1,04	1,08	1,15	1,23	1,31	1,38	1,46	1,54	1,65	1,76	1,92	2,12	2,31				
	b) wzrost bezwzględny współ- czynników	—	0,04	0,04	0,07	0,08	0,08	0,07	0,08	0,08	0,11	0,11	0,16	0,20	0,19				
	c) wzrost względny współczyn- ników w %		4,00	3,84	6,48	6,95	6,50	5,34	5,79	5,47	7,14	6,66	9,09	10,41	8,96				

Źródło: Opracowano na podstawie danych tabeli 5.

Tabela wynagrodzeń bieżących członków spółdzielni pracy — pracowników fizycznych zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1957 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerzowania									Stawka naj- wyższa w % stawki naj- niższej
		I	II	III	VI	V	VI	VII	VIII	IX	
1	Przemysł drzewny a) Stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,90	3,20	3,50	3,95	4,50	5,20	6,00	230,7
2	Przemysł papierienny a) Stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,90	3,20	3,50	3,95	4,50	5,20	6,00	230,7
3	Przemysł spożywczy Branża piwowarsko-słodownicza, owocowo-wa- rzywna, kawowa i środków odżywczych, zielarska, cukiernicza oraz piekarnicza a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,66	2,72	2,88	3,08	3,36	3,70	4,20	—	161,5
	Branża tłuszczowa, ziemniaczana i mięsna a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,66	2,74	2,94	3,20	3,50	3,90	4,40	—	169,2
	Branża mięsna — pracownicy dozoru urzą- dzenia i maszyny chłodnicze a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,70	2,80	3,00	3,30	3,80	4,40	5,20	—	200,0

Tabela 7 c. d.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerzeganowania									Stawka naj- wyższa w % stawki naj- niższej	
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
4	Przemysł chemiczny											
A	a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,60	2,95	3,30	3,70	4,10	4,55	5,05	5,60	—	—	215,4
B	a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,75	3,15	3,55	4,00	4,50	5,05	5,65	6,30	—	—	229,1
C	a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,90	3,30	3,70	4,20	4,80	5,50	6,30	7,20	—	—	248,3

Źródło: Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 11 V 1957 r., nr 12; Uchwała CZSP, nr 119, z dnia 16 IV 1957 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w spółdzielniach pracy przemysłu drzewnego, papieriennego i różnego; Uchwała CZSP, nr 380, z dnia 9 XII 1957 r. w sprawie zasad wynagradzania zatrudnionych przy pracach fizycznych członków i pracowników spółdzielni pracy przemysłu spożywczego; Uchwała CZSP, nr 381, z dnia 9 XII 1957 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w spółdzielniach pracy przemysłu chemicznego.

Tabela 8
Wzrost współczynników taryfowych pracowników fizycznych
zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1957 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerzeganowania										
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
1	Przemysł drzewny											
a)	współczynnik taryfowy	1	1,04	1,12	1,23	1,35	1,52	1,73	2,00	2,31	2,31	2,31
b)	wzrost bezwzględny współczynników	—	0,04	0,08	0,11	0,12	0,17	0,21	0,27	0,31	0,31	0,31
c)	wzrost względny współczynników w %	—	4,00	7,69	9,82	9,75	12,59	13,81	15,60	15,50	15,50	15,50
2	Przemysł papierienny											
a)	współczynniki taryfowe	1	1,04	1,12	1,23	1,35	1,52	1,73	2,00	2,31	2,31	2,31
b)	wzrost bezwzględny współczynników	—	0,04	0,08	0,11	0,12	0,17	0,21	0,27	0,31	0,31	0,31
c)	wzrost względny współczynników w %	—	4,00	7,69	9,82	9,75	12,59	13,81	15,60	15,50	15,50	15,50

Tabela 8 c. d.

3	Przemysł spożywczy	1	1,02	1,05	1,11	1,18	1,29	1,42	1,61	—	
											Branża piwowarsko-słodownicza, owocowo-warzywna, kawowa i środków odżywczych, zielarska, cukiernicza oraz piekarnicza
											a) współczynnik taryfowy
	Branża tuszczowa, ziemniaczana i mięsna	—	2,00	2,94	5,71	6,30	9,32	10,07	13,38	—	
											b) wzrost bezwzględny współczynników w %
											c) wzrost względny współczynników w %
	Branża mięsna — pracownicy dozorujący urządzenia i maszyny chłodnicze	1	1,02	1,05	1,13	1,23	1,35	1,50	1,69	—	
											a) współczynnik taryfowy
											b) wzrost bezwzględny współczynników w %
	Branża chłodnicze	—	2,00	2,94	7,61	8,84	9,75	11,11	12,66	—	
											c) wzrost względny współczynników w %
											a) współczynnik taryfowy
Branża chłodnicze	1	1,04	1,08	1,15	1,27	1,46	1,69	2,00	—		
										b) wzrost bezwzględny współczynników w %	
										c) wzrost względny współczynników w %	
4	Przemysł chemiczny	1	1,13	1,27	1,42	1,58	1,75	1,94	2,15	—	
											A
											a) współczynnik taryfowy
	Przemysł chemiczny	—	0,13	0,14	0,15	0,16	0,17	0,19	0,21	—	
											B
											b) wzrost bezwzględny współczynników w %
	Przemysł chemiczny	1	13,00	12,38	11,81	11,26	10,75	10,85	10,82	—	
											C
											c) wzrost względny współczynników w %
	Przemysł chemiczny	1	1,14	1,29	1,45	1,64	1,84	2,05	2,29	—	
											a) współczynnik taryfowy
											b) wzrost bezwzględny współczynników w %
Przemysł chemiczny	—	14,00	13,15	12,40	13,10	12,19	11,41	11,70	—		
										C	
										c) wzrost względny współczynników w %	
Przemysł chemiczny	1	1,14	1,27	1,45	1,65	1,89	2,17	2,48	—		
										a) współczynnik taryfowy	
										b) wzrost bezwzględny współczynników w %	
Przemysł chemiczny	—	14,00	11,40	14,17	13,79	14,54	14,81	14,28	—		
										C	
										c) wzrost względny współczynników w %	

Źródło: Opracowano na podstawie danych tabeli 7.

Tabela wynagrodzeń bieżących członków spółdzielni pracy — pracowników fizycznych zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1958 r.

Lp.	Wyszególnienie	Kategorie zaszerzgowania												stawka najwyższa w % stawki najniższej
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1	Przemysł metalowo-elektrotechniczny a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	2,75	3,00	3,35	3,75	4,20	4,70	5,25	5,85	6,50	—	—	—	236,3
		2,90	3,30	3,70	4,20	4,80	5,50	6,30	7,20	—	—	—	—	248,2
2	Przemysł mineralny a) stawka akordowa do wyliczenia ceny jednostkowej zł	3,00	3,40	3,90	4,50	5,20	6,00	7,00	8,00	9,00	10,00	11,50	13,00	433,3
		3,45	3,90	4,50	5,20	6,00	6,90	8,05	9,20	10,35	11,50	13,25	14,95	433,3
3	Przemysł poligraficzny a) stawka b) stawka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Źródło: Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 5 XI 1958 r., nr 29, 30, 31; Uchwała Zarządu Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy nr 340 z dnia 21 X 1958 r., w sprawie zasad wynagradzania zatrudnionych przy pracach fizycznych członków i pracowników spółdzielni pracy przemysłu budowy maszyn i metalowego; Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 19 marca 1958 r. nr 6; Uchwała Zarządu Centralnego Związku Spółdzielni Pracy nr 52 z dnia 4 III 1958 r., w sprawie zasad wynagradzania członków i pracowników spółdzielni pracy zatrudnionych przy pracach fizycznych w kamieniołomach i kopalniach surowców mineralnych; Biuletyn Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy z dnia 14 VIII 1958 r. nr 23, 25; Uchwała Zarządu Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy nr 209 z dnia 8 VII 1958 r., w sprawie zasad wynagradzania pracowników fizycznych zatrudnionych w zakładach przemysłu poligraficznego.

Wzrost współczynników taryfowych pracowników fizycznych
zatrudnionych w przemyśle Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w 1958 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Kategorie zaszerogowania															
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII				
1	Przemysł metalowo-elektrotechniczny																
	a) współczynnik taryfowy	1	1,09	1,22	1,36	1,53	1,71	1,91	2,13	2,36	—	—	—	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	0,09	0,13	0,14	0,17	0,18	0,20	0,22	0,23	—	—	—	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %		9,00	11,92	11,47	12,50	11,76	11,69	11,51	10,79	—	—	—	—	—	—	—
2	Przemysł mineralny																
	a) współczynnik taryfowy	1	1,13	1,27	1,45	1,65	1,89	2,17	2,48	—	—	—	—	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	0,13	0,14	0,18	0,20	0,24	0,28	0,31	—	—	—	—	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %		13,00	12,38	14,06	13,79	14,54	14,81	14,28	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Przemysł poligraficzny																
	a) współczynnik taryfowy	1	1,13	1,30	1,50	1,73	2,00	2,33	2,67	3,00	3,33	3,83	4,33	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	0,13	0,17	0,20	0,23	0,27	0,33	0,34	0,33	0,33	0,50	0,50	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %		13,00	15,04	15,38	15,33	15,60	16,50	14,59	12,35	11,00	15,01	13,05	—	—	—	—
	a) współczynnik taryfowy	1	1,13	1,30	1,51	1,74	2,00	2,33	2,67	3,00	3,33	3,84	4,33	—	—	—	—
	b) wzrost bezwzględny współczynników	—	0,13	0,17	0,21	0,23	0,26	0,33	0,34	0,33	0,33	0,51	0,49	—	—	—	—
	c) wzrost względny współczynników w %		13,00	15,04	16,15	15,23	14,94	16,50	14,59	12,35	11,00	15,31	12,76	—	—	—	—

Źródło: Opracowano na podstawie danych tabeli 9.